

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 22 września 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe praktyki handlowe stosowane wobec konsumentów – Zasada skuteczności – Artykuł 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Postępowanie uproszczone o zapłatę wynagrodzenia adwokata – Ewentualny nieuczciwy charakter warunków zawartych w umowie o wynagrodzenie – Uregulowanie krajowe nieprzewidujące możliwości kontroli sądowej – Artykuł 4 ust. 2 – Zakres wyjątku – Dyrektywa 2005/29/WE – Artykuł 7 – Praktyka handlowa wprowadzająca w błąd – Umowa zawarta między adwokatem a klientem zawierająca zakaz cofnięcia przez klienta powództwa bez wiedzy lub wbrew zaleceniom adwokata pod rygorem kary finansowej

W sprawie C-335/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Juzgado de Primera Instancia n° 10 bis de Sevilla (sąd pierwszej instancji nr 10 bis w Sewilli, Hiszpania) postanowieniem z dnia 24 maja 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 27 maja 2021 r., w postępowaniu:

Vicente

przeciwko

Delii,

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: S. Rodin, prezes izby, J.-C. Bonichot i O. Spineanu-Matei (sprawozdawczynie), sędziowie,

rzecznik generalny: P. Pikamäe,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu rządu hiszpańskiego – I. Herranz Elizalde, w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: hiszpański.

– w imieniu Komisji Europejskiej – J. Baquero Cruz i N. Ruiz García, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”), dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. (Dz.U. 2011, L 304, s. 64), (zwanej dalej „dyrektywą 93/13”) oraz dyrektywy 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającej dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych) (Dz.U. 2005, L 149, s. 22).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Vicentem, adwokatem, a Delią, jego klientką, w następstwie braku zapłaty żądanego przez niego wynagrodzenia z tytułu usług prawnych świadczonych na jej rzecz.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 93/13

- 3 Motywy dwudziesty pierwszy i dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 brzmią następująco:

„państwa członkowskie powinny zapewnić, aby nieuczciwe warunki nie były zamieszczane w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami [...].

[...]

sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich [...].”

- 4 Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy brzmi następująco:

„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.

5 Artykuł 4 omawianej dyrektywy stanowi:

„1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy, do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”.

6 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

7 Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 brzmi następująco:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”.

Dyrektywa 2005/29

8 Artykuł 5 ust. 4 dyrektywy 2005/29 brzmi następująco:

„Za nieuczciwe uznaje się w szczególności praktyki handlowe, które:

a) wprowadzają w błąd w rozumieniu art. 6 i 7;

lub

b) są agresywne w rozumieniu art. 8 i 9”.

9 Artykuł 7 ust. 1 i 2 tej dyrektywy stanowi:

„1. Praktykę handlową uznaje się za wprowadzającą w błąd, jeżeli w konkretnym przypadku, biorąc pod uwagę wszystkie jej cechy i okoliczności oraz ograniczenia środka przekazu, pomija ona istotne informacje potrzebne przeciętnemu konsumentowi, stosownie do okoliczności, do podjęcia świadomej decyzji dotyczącej transakcji i tym samym powoduje lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął.

2. Za wprowadzające w błąd uznaje się również zaniechanie, jeżeli, uwzględniając szczegółowe postanowienia ust. 1, przedsiębiorca zataja lub w sposób niejasny, niezrozumiały, dwuznaczny lub z opóźnieniem przekazuje istotne informacje, o których mowa w tym ustępie, lub nie ujawnia komercyjnego celu praktyki, jeżeli nie wynika on jasno z kontekstu i jeżeli powoduje to lub może spowodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął”.

Prawo hiszpańskie

10 Postępowanie o zapłatę wynagrodzenia jest regulowane Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (ustawą 1/2000 – kodeks postępowania cywilnego) z dnia 7 stycznia 2000 r. (BOE nr 7 z dnia 8 stycznia 2000 r., s. 575, zwaną dalej „LEC”).

11 Artykuł 34 LEC, dotyczący „rachunków pełnomocnika sądowego”, stanowił w ust. 2:

„Po przedstawieniu rachunku referendarz sądowy (Secretario Judicial) wzywa mocodawcę do zapłaty wspomnianej kwoty wraz z kosztami lub zakwestionowania tego rachunku w terminie dziesięciu dni, wskazując, że kwota ta podlega zajęciu, jeżeli mocodawca nie dokona zapłaty lub nie wniesie sprzeciwu.

Jeżeli mocodawca we wspomnianym terminie wniesie sprzeciw, referendarz sądowy wyznacza pełnomocnikowi procesowemu trzydniowy termin na ustosunkowanie się do sprzeciwu. Następnie referendarz sądowy bada rachunek i czynności procesowe, a także przedstawione dokumenty, i wydaje w terminie dziesięciu dni zarządzenie ustalające kwotę podlegającą zapłacie na rzecz pełnomocnika procesowego. Jeżeli płatność nie zostanie dokonana w ciągu pięciu dni od dnia doręczenia, kwota do zapłaty podlega zajęciu.

Zarządzenie, o którym mowa w poprzednim akapicie, nie podlega zaskarżeniu, jednakże nie przesądza ono nawet w części o wyroku, jaki może zapaść w późniejszym postępowaniu sądowym”.

12 Artykuł 34 ust. 2 akapit trzeci LEC został uznany za niekonstytucyjny i uchylony wyrokiem Tribunal Constitucional (trybunału konstytucyjnego, Hiszpania) nr 34/2019 z dnia 14 marca 2019 r. (BOE nr 90 z dnia 15 kwietnia 2019 r., s. 39549, zwanym dalej „wyrokiem nr 34/2019”).

13 Artykuł 35 LEC, zatytułowany „Wynagrodzenie adwokata”, stanowił:

„1. Adwokaci mogą dochodzić od reprezentowanej przez nich strony zapłaty wynagrodzenia za daną sprawę, poprzez przedstawienie szczegółowego rachunku i formalne oświadczenie, że wynagrodzenie to jest im należne i nie zostało jeszcze zapłacone. [...]

2. Po przedstawieniu tego roszczenia przez adwokata referendarz sądowy wzywa dłużnika do zapłaty wspomnianej kwoty lub do zakwestionowania tego rachunku w terminie dziesięciu dni, wskazując, że kwota ta podlega zajęciu, jeżeli dłużnik nie dokona zapłaty lub nie wniesie sprzeciwu.

W wypadku wniesienia we wskazanym terminie sprzeciwu z uzasadnieniem, że wynagrodzenie jest nienależne, stosuje się art. 34 ust. 2 akapity drugi i trzeci.

W wypadku wniesienia sprzeciwu z uzasadnieniem, że wynagrodzenie jest zawyżone, referendarz sądowy wyznacza pełnomocnikowi procesowemu trzydniowy termin na ustosunkowanie się do sprzeciwu. Jeżeli adwokat nie zgadza się z obniżeniem żądanego wynagrodzenia, referendarz sądowy dokonuje najpierw jego ustalenia zgodnie z postanowieniami art. 241 i nast., chyba że adwokat wykaże istnienie kosztorysu na piśmie, zaakceptowanego wcześniej przez wnoszącego sprzeciw, oraz wydaje zarządzenie określające wysokość należnego wynagrodzenia, pod rygorem zajęcia należnej kwoty w razie braku zapłaty w terminie pięciu dni od dnia doręczenia.

Zarządzenie, o którym mowa w poprzednim akapicie, nie podlega zaskarżeniu, jednakże nie przesądza ono nawet w części o wyroku, jaki może zapaść w późniejszym postępowaniu sądowym.

3. Jeżeli dłużnik, od którego należne jest wynagrodzenie, nie wniesie sprzeciwu w przepisany termin, dokonuje się egzekucji kwoty wynikającej z rachunku wraz z kosztami”.

14 W art. 35 ust. 2 akapit drugi LEC zapis „i akapit trzeci” został uznany za niezgodny z konstytucją i uchylony wyrokiem nr 34/2019. Podobnie stało się w odniesieniu do akapitu czwartego tegoż art. 35 ust. 2.

15 Artykuł 206 LEC, zatytułowany „Rodzaje decyzji”, znajduje się w rozdziale VIII, zatytułowanym „Decyzje procesowe”. Artykuł ten stanowi:

„[...]

2. Decyzje referendarzy sądowych noszą nazwę »środków incydentalnych« i »zarządzeń«.

[...]”.

16 Artykuł 454 bis LEC, zatytułowany „Skarga rewizyjna”, brzmi następująco:

„1. [...]

Od zarządzeń kończących postępowanie lub uniemożliwiających jego dalsze prowadzenie przysługuje bezpośrednia skarga rewizyjna. Skarga ta nie ma skutku zawieszającego i w żadnym wypadku nie może prowadzić do zakwestionowania tego, co zostało orzeczone.

Bezpośrednie skargi rewizyjne można również wносить na zarządzenia w wyraźnie przewidzianych przypadkach.

2. Skargę rewizyjną wnosi się w terminie pięciu dni pismem, w którym należy wskazać wadę zarządzenia. Jeżeli przesłanki te są spełnione, referendarz sądowy w drodze środka organizacji postępowania uznaje skargę za dopuszczalną i wyznacza pozostałym stronom termin pięciu dni na wniesienie sprzeciwu, jeśli uznają to za stosowne.

Jeżeli przesłanki dopuszczalności skargi nie są spełnione, sąd uznaje ją za niedopuszczalną w drodze zarządzenia.

Po upływie terminu na wniesienie sprzeciwu sąd wydaje postanowienie w terminie pięciu dni, bez względu na to, czy zostały przedstawione uwagi na piśmie. Od rozstrzygnięć w sprawie dopuszczalności lub niedopuszczalności nie przysługuje odwołanie.

3. Postanowienie rozstrzygające skargę rewizyjną podlega zaskarżeniu jedynie wtedy, gdy kończy postępowanie lub uniemożliwia jego dalsze prowadzenie”.

17 W następstwie częściowego uchylenia art. 34 i 35 LEC, o którym mowa w pkt 12 i 14 niniejszego wyroku, zarządzenia referendarza sądowego, od których nie przysługiwało dotąd odwołanie, mogą stać się przedmiotem skargi rewizyjnej na podstawie art. 454 bis LEC.

18 Artykuł 517 ust. 2 LEC stanowi:

„Do egzekucji nadają się jedynie następujące tytuły:

[...]

9) inne decyzje procesowe i dokumenty, które zgodnie z niniejszą ustawą lub inną ustawą zostały uznane za nadające się do egzekucji”.

19 Artykuł 556 LEC, zatytułowany „Powództwo przeciwegzekucyjne wobec decyzji procesowych lub arbitrażowych lub wobec ugód mediacyjnych”, stanowi w ust. 1:

„Jeżeli tytułem wykonawczym jest zasądająca decyzja procesowa lub arbitrażowa albo ugoda mediacyjna, dłużnik, przeciwko któremu jest prowadzona egzekucja, w terminie dziesięciu dni od dnia doręczenia mu postanowienia, którym zasądza się wykonanie egzekucji, może wnieść powództwo przeciwegzekucyjne na piśmie, wskazując, iż miała miejsce zapłata lub wykonanie sentencji wyroku, rozstrzygnięcia sądu polubownego lub ugody, co musi wykazać dokumentami.

Można również wnieść powództwo przeciwegzekucyjne, wskazując na prekluzję egzekucji czy też na porozumienia i ugody zawarte w celu uniknięcia egzekucji, pod warunkiem że owe porozumienia i ugody mają postać dokumentu notarialnego”.

20 Artykuł 557 LEC, zatytułowany „Powództwo przeciwegzekucyjne na podstawie tytułów egzekucyjnych niebędących orzeczeniami sądowymi lub orzeczeniami arbitrażowymi”, stanowi w ust. 1:

„W przypadku gdy zarządzono egzekucję na podstawie tytułów, o których mowa w art. 517 ust. 2 pkt 4, 5, 6 i 7, a także na podstawie innych dokumentów posiadających klauzulę wykonalności, o których mowa w art. 517 ust. 2 pkt 9, dłużnik, przeciwko któremu jest prowadzona egzekucja, może, w terminie i formie przewidzianych w poprzednim artykule, wnieść powództwo przeciwegzekucyjne, jedynie w oparciu o jedną z następujących podstaw:

[...]

7) tytuł zawiera nieuczciwe warunki umowne”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

21 W dniu 9 lutego 2017 r. Delia zawarła z działającymi w charakterze adwokatów Augustem i Vicentem umowę zlecającą im prowadzenie sprawy, w szczególności zbadania nieuczciwych warunków umownych zawartych w umowie kredytu zawartej w dniu 26 listopada 2003 r. przez Delię jako konsumentkę z instytucją bankową, złożenia zażalenia na te warunki na drodze pozasądowej, a w razie potrzeby, zaskarżenia ich na drodze sądowej, oraz – w razie potrzeby – zredagowania i wniesienia pozwu o stwierdzenie nieważności nieuczciwych warunków umownych.

22 Umowa o prowadzenie sprawy zawierała klauzulę, zgodnie z którą „poprzez zawarcie umowy klient zobowiązuje się stosować do instrukcji kancelarii, a jeżeli cofnie powództwo z jakiegokolwiek powodu przed zakończeniem postępowania sądowego lub dojdzie do jego ugody z bankiem, bez wiedzy lub wbrew zaleceniom kancelarii, będzie on zobowiązany do zapłaty kwoty

wynikającej z zastosowania tabeli opłat izby adwokackiej w Sewilli odnoszących się do kosztów prowadzenia sprawy o stwierdzenie nieważności i kwoty” (zwaną dalej „klauzulą dotyczącą cofnięcia pozwu”).

- 23 Delia zwróciła się do tej kancelarii z ogłoszenia w portalu społecznościowym, w którym nie wspomniano o klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu, a zainteresowana została jedynie poinformowana o cenach usług prawnych. Nie zostało zatem wykazane w niniejszej sprawie, że Delia wiedziała o klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu przed podpisaniem umowy o prowadzenie sprawy.
- 24 Przed wniesieniem pozwu o stwierdzenie nieważności, w dniu 22 lutego 2017 r. Vicente wniósł do wspomnianej instytucji bankowej pozasądowe zażalenie, w następstwie którego w dniu 2 czerwca 2017 r. bank przedstawił bezpośrednio Delii propozycję zwrotu kwoty 870,67 EUR z tytułu kwot nienależnie zapłaconych na podstawie klauzuli dolnego progu zawartej w umowie kredytu. Delia postanowiła przyjąć tę ofertę. Nie ma jednak żadnego dowodu wskazującego na dokładną datę poinformowania przez nią Vicente, że otrzymała odpowiedź banku, ani na to, czy doradził on jej wówczas, żeby nie przyjmowała tej propozycji.
- 25 Pozew o stwierdzenie nieważności klauzuli dolnego progu, opatrzony datą 22 maja 2017 r., podpisany przez Vicente i pełnomocnik procesową (procuradora), został zarejestrowany w sądzie odsyłającym, Juzgado de Primera Instancia n° 10 bis de Sevilla (sądzie pierwszej instancji nr 10 bis w Sewilli, Hiszpania) w dniu 12 czerwca 2017 r.
- 26 Pismem przesłanym za pośrednictwem faksu z dnia 13 czerwca 2017 r. Vicente poinformował klientkę, że nie zgadza się z propozycją instytucji bankowej, podkreślając, że został przeciwko niej wniesiony pozew.
- 27 W dniu 25 września 2017 r. pełnomocnik procesowa poinformowała sąd odsyłający o cofnięciu pozwu przez Delię ze względu na pozasądowe zaspokojenie roszczeń, wyjaśniła jednocześnie, że cofnięcie to jest uzasadnione w ten sposób, iż – wbrew opinii adwokata Delii i już po wniesieniu pozwu – klientka zaakceptowała tę ugodę. W konsekwencji referendarz sądowy wydał w tym samym dniu zarządzenie kończące postępowanie.
- 28 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że w dniu 13 listopada 2017 r. Vicente wniósł przed referendarzem sądowym postępowanie przeciwko Delii w przedmiocie zapłaty wynagrodzenia w wysokości 1105,50 EUR plus podatku od wartości dodanej, czyli łącznie 1337,65 EUR, co wyliczono w następujący sposób:

„Podstawa fakturowania: 18 000,00 EUR. Wynik po zastosowaniu tabeli opłat: 2211,00 EUR;

[...] 50% z tytułu wniesienia pozwu: 1105,50 EUR”.
- 29 Na uzasadnienie żądanej kwoty do wniosku załączono dokument zatytułowany „wstępne rozliczenie wynagrodzenia”, który odsyła do wytycznych w sprawie zasad stosowanych do wynagrodzenia zawodowego izby adwokackiej w Sewilli.
- 30 Delia, wspierana przez adwokata wyznaczonego z urzędu, zakwestionowała to wynagrodzenie, podnosząc, że nie jest należne. Nie została ona bowiem poinformowana o istnieniu klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu, w związku z czym jest ona jedynie zobowiązana do zapłaty tytułem

honorarium 10% kwoty otrzymanej od banku udzielającego kredytu, czyli 105,35 EUR, która została zapłacona. Delia powołała się przy tym również na nieuczciwy charakter klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu.

- 31 Zarządzeniem z dnia 15 października 2020 r. referendarz sądowy sądu odsyłającego oddalił ten sprzeciw i ustalił kwotę należną od Delii z tytułu wynagrodzenia adwokata na kwotę 1337,65 EUR, wyznaczając pięciodniowy termin zapłaty pod rygorem zajęcia. Referendarz sądowy nie badał nieuczciwego charakteru klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu.
- 32 W dniu 2 lutego 2021 r. Delia wniosła do sądu odsyłającego skargę rewizyjną na to zarządzenie, która została uznana za dopuszczalną i doręczona Vicente. Złożył on odpowiedź na skargę zmierzającą do oddalenia skargi i obciążenia Delii kosztami postępowania.
- 33 Sąd ma wątpliwości co do tego, czy krajowe przepisy proceduralne regulujące postępowanie w sprawie zapłaty wynagrodzenia są zgodne z wymogami wynikającymi z dyrektywy 93/13, z zasady skuteczności i z prawa do skutecznej ochrony sądowej przewidzianego w art. 47 Karty.
- 34 W tym względzie sąd wyjaśnia, że zgodnie z prawem hiszpańskim adwokaci mają do dyspozycji trzy środki procesowe, aby dochodzić przed sądem zapłaty należnego im wynagrodzenia: zwykłe postępowanie sądowe, postępowanie w sprawie wydania nakazu zapłaty lub postępowanie w sprawie zapłaty wynagrodzenia, o którym mowa w art. 35 LEC, będące postępowaniem uproszczonym o ograniczonych gwarancjach procesowych. To ostatnie postępowanie należy do właściwości referendarza sądowego sądu, przed którym wszczęto postępowanie sądowe, za które naliczono honoraria będące przedmiotem roszczenia.
- 35 Tym samym postępowanie w sprawie zapłaty wynagrodzenia należy w pierwszej kolejności do właściwości referendarza sądowego, czyli organu, który zgodnie z wyrokiem z dnia 16 lutego 2017 r., Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2017:126) i wyrokiem nr 34/2019 nie sprawuje funkcji sądowniczych. Zgodnie z art. 35 LEC wynagrodzenie można zakwestionować jako nienależne lub zawyżone, a rozstrzygnięcie wydane w wyniku takiego sprzeciwu przez referendarza sądowego art. 206 LEC określa mianem „zarządzenia”. W następstwie wyroku nr 34/2019 od tego zarządzenia może zostać następnie wniesiona skarga rewizyjna na podstawie z art. 454 bis LEC.
- 36 W związku z tym, mimo że postępowanie w sprawie zapłaty wynagrodzenia na podstawie art. 35 LEC dotyczy umowy zawartej między adwokatem a klientem, która, jak wynika z wyroku z dnia 15 stycznia 2015 r., Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14), jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 93/13, możliwość wszczęcia tego postępowania przed sądem jest uzależniona od wniesienia skargi rewizyjnej na zarządzenie referendarza sądowego. Ponadto z uwagi na uproszczony charakter skargi rewizyjnej i możliwość skorzystania ze zwykłego postępowania sądowego, jak stanowi art. 35 ust. 2 LEC, sąd nie może z urzędu badać ewentualnego nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie o świadczenie usług prawnych, ponieważ badanie przez ten sąd jest co do zasady ograniczone do zakresu zarządzenia wydanego przez referendarza sądowego. Zasady przeprowadzania dowodów są również ograniczone do dowodów z dokumentów, które zostały już przedstawione przed tym referendarzem.
- 37 Co się tyczy możliwości skorzystania przez konsumenta ze zwykłego postępowania sądowego na podstawie art. 35 ust. 2 LEC w celu dochodzenia swoich praw wynikających z dyrektywy 93/13, sąd odsyłający wyjaśnia, że z wyroku nr 34/2019 wynika, iż postępowanie to nie jest w stanie

zaradzić pozasądowemu charakterowi postępowania w sprawie zapłaty wynagrodzenia, ponieważ nie zapobiega temu, by zarządzenia referendarza sądowego ustalające wynagrodzenie adwokata wywoływały skutki.

- 38 Jeżeli chodzi o egzekucję zarządzeń referendarza sądowego, sąd wyjaśnia, że ten etap odbywa się pod kontrolą sądu, jednak konsument może wnieść powództwo przeciwegzekucyjne wyłącznie ze względów przewidzianych w art. 556 LEC, wśród których nie znajduje się nieuczciwy charakter warunków zawartych w tytule, na podstawie którego zarządzenie to zostało wydane.
- 39 Zdaniem sądu odsyłającego w ramach zawisłej przed nim skargi rewizyjnej dotyczącej zarządzenia referendarza sądowego jest on – zważywszy na uproszczony charakter postępowania przewidziany w art. 35 LEC – zobowiązany do utrzymania w mocy lub uchylenia zarządzenia referendarza sądowego. Nie należy do niego w tym kontekście badanie ewentualnego nieuczciwego charakteru warunków umowy zawartej przez adwokata i klienta.
- 40 W konsekwencji sąd ten ma wątpliwości przede wszystkim co do zgodności takiego systemu proceduralnego z orzecznictwem Trybunału dotyczącym spoczywającego na sędzie obowiązkowi przeprowadzenia takiej kontroli, w razie potrzeby z urzędu. Po pierwsze bowiem, w ramach postępowania w sprawie zapłaty wynagrodzenia referendarz sądowy nie sprawuje funkcji sądowniczych i nie jest właściwy do przeprowadzenia tej kontroli. Po drugie, w przypadku wniesienia skargi rewizyjnej na zarządzenie referendarza sądowego nie jest również przewidziane przeprowadzenie takiego badania przez sąd. Sąd odsyłający zastanawia się zatem, czy nie powinien on, niezależnie od tych przepisów proceduralnych, przeprowadzić takiej kontroli z urzędu, zważywszy, że nie może on ograniczyć się do stwierdzenia nieważności zarządzenia i przekazania sprawy referendarzowi sądowemu, by taką kontrolę przeprowadził, ponieważ tamten nie jest do tego uprawniony.
- 41 W zakresie, w jakim w niniejszej sprawie sąd odsyłający byłby zobowiązany do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu, zastanawia się on, czy jest ona objęta wyjątkiem przewidzianym w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, czy też ma raczej charakter klauzuli odszkodowawczej lub klauzuli karnej, których ewentualny nieuczciwy charakter podlegałby kontroli sądu. Gdyby jednak nawet uznać, że taka klauzula dotycząca cofnięcia pozwu wchodzi w zakres głównego przedmiotu umowy lub relacji ceny do świadczonych w zamian usług, należałoby zbadać, czy spełnia ona wymogi przejrzystości. W tym względzie sąd odsyłający zauważa, że klauzula dotycząca cofnięcia pozwu nie przewiduje określonej kwoty ani sposobu obliczania żądanego wynagrodzenia, lecz ogranicza się do odesłania do orientacyjnej tabeli opłat opracowanej przez izbę adwokacką w Sewilli. Tymczasem zakres przepisów krajowych dotyczących izb zawodowych oraz wykładnia niektórych ich przepisów nie są oczywiste.
- 42 Ponadto zdaniem tego sądu nic nie wskazuje na to, by orientacyjna tabela opłat, która posłużyła do obliczenia wynagrodzenia żądanego przez Vicente, była publicznie dostępna, i nie wykazano również, że Delia została poinformowana o jej treści.
- 43 Wreszcie sąd odsyłający zastanawia się nad kwestią, czy zamieszczenie w umowie zawartej między adwokatem a klientem warunku takiego jak klauzula dotycząca cofnięcia pozwu, która odsyła do tabeli opłat sporządzonej przez izbę adwokacką, która nie została wymieniona w ofercie handlowej ani w informacji poprzedzającej zawarcie tej umowy, może zostać uznane za nieuczciwą praktykę handlową w rozumieniu dyrektywy 2005/29.

44 W tych okolicznościach Juzgado de Primera Instancia n° 10 bis de Sevilla (sąd pierwszej instancji nr 10 bis w Sewilli) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy postępowanie uproszczone w przedmiocie roszczenia o wynagrodzenie adwokata, w toku którego sąd nie może zbadać z urzędu ewentualnego, nieuczciwego charakteru warunków umownych znajdujących się w umowie zawartej z konsumentem, ponieważ postępowanie to nie przewiduje udziału sądu na jakimkolwiek etapie tego postępowania, z wyjątkiem przypadku, gdy klient wniesie sprzeciw od wezwania do zapłaty, a następnie jedna ze stron wniesie skargę na ostateczne zarządzenie Letrado de la Administración de Justicia (referendarza sądowego), jest zgodne z dyrektywą 93/13 oraz zasadą skuteczności tej dyrektywy w związku z prawem do skutecznego środka prawnego, o którym mowa w art. 47 Karty?
- 2) Czy okoliczność, że w tego rodzaju postępowaniu o charakterze uproszczonym ewentualna kontrola przez sąd nieuczciwego charakteru warunków umownych, z urzędu lub na wniosek strony, może zostać przeprowadzona w ramach środka prawnego wniesionego na zarządzenie wydane przez organ, który nie jest sądem, taki jak Letrado de la Administración de Justicia (referendarz sądowy), które zasadniczo powinno ograniczać się wyłącznie do przedmiotu tego zarządzenia i w ramach którego nie jest dopuszczalne postępowanie dowodowe w zakresie innych dowodów niż dowody z dokumentów przedstawionych już przez strony, jest zgodna z dyrektywą 93/13 oraz zasadą skuteczności w odniesieniu do tej dyrektywy w związku z prawem do skutecznego środka prawnego, o którym mowa w art. 47 Karty?
- 3) Czy należy uznać, że warunek umowny znajdujący się w umowie zawartej między adwokatem a konsumentem, taki jak sporny w niniejszej sprawie, który przewiduje zapłatę wynagrodzenia w określonym przypadku, to jest gdy klient cofnie powództwo przed zakończeniem postępowania sądowego lub zawrze ugodę z instytucją bez wiedzy lub wbrew zaleceniom kancelarii adwokackiej, mieści się w ramach zastosowania art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, ponieważ chodzi o główny warunek umowny dotyczący przedmiotu umowy, w tym przypadku, ceny?
- 4) W przypadku udzielenia na poprzednie pytanie odpowiedzi twierdzącej – czy przywołany warunek umowny, zgodnie z którym ustala się wynagrodzenie poprzez odesłanie do tabeli opłat izby adwokackiej, która w zależności od przypadku przewiduje różne zasady ustalenia wynagrodzenia i o której nie wspomniano we wcześniejszych informacjach, może zostać uznany, zgodnie z przywołanym art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, za jasny i zrozumiały?
- 5) W przypadku udzielenia na poprzednie pytanie odpowiedzi przeczącej, czy włączenie do umowy zawartej między adwokatem a konsumentem warunku umownego, takiego jak sporny w niniejszej sprawie, zgodnie z którym ustala się wynagrodzenie adwokata poprzez zwykłe odesłanie do tabeli opłat izby adwokackiej, która w zależności od przypadku przewiduje różne zasady ustalenia wynagrodzenia i o której nie wspomniano ani w ofercie handlowej, ani we wcześniejszych informacjach, może zostać uznane za nieuczciwą praktykę handlową w rozumieniu dyrektywy 2005/29?”.

W przedmiocie dopuszczalności

- 45 Rząd hiszpański podnosi niedopuszczalność pytań od pierwszego do trzeciego oraz piątego. Zdaniem tego rządu pytanie pierwsze ma charakter hipotetyczny, ponieważ dotyczy sytuacji, w której nie wniesiono skargi rewizyjnej. Co się tyczy pytania drugiego, rząd ten powołuje się na brak wystarczających wyjaśnień co do treści ograniczeń przewidzianych w ustawodawstwie krajowym, dotyczących zakresu badania, które sąd przeprowadza co do zasady w ramach skargi rewizyjnej. Zdaniem tego rządu odpowiedź na pytania trzecie i piąte nie jest niezbędna ani istotna dla rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu głównym.
- 46 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pytania prejudycjalne korzystają z domniemania, iż mają znaczenie dla sprawy. Trybunał może odmówić wydania orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego zadanego przez sąd krajowy, w rozumieniu art. 267 TFUE, w szczególności tylko w razie niespełnienia wymogów dotyczących treści wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym uregulowanych w art. 94 regulaminu postępowania lub też gdy jest oczywiste, że wykładnia lub ocena ważności normy prawa Unii, o którą wnioskuje sąd krajowy, nie mają żadnego związku z okolicznościami lub przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub gdy problem jest natury hipotetycznej (wyrok z dnia 28 marca 2017 r., Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 47 Co się tyczy hipotetycznego charakteru pytania pierwszego i niepełnego charakteru wyjaśnień przedstawionych przez sąd odsyłający w uzasadnieniu pytania drugiego, należy stwierdzić, po pierwsze, że pytanie pierwsze nie ma takiego charakteru, ponieważ należy je rozumieć szeroko, a mianowicie w ten sposób, że zmierza ono zasadniczo do dokonania oceny zgodności z dyrektywą 93/13 braku uprawnienia sądu do kontroli z urzędu ewentualnego nieuczciwego charakteru warunku umieszczonego w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem. Po drugie, informacje dostarczone przez sąd odsyłający dotyczące pytania drugiego pozwalają wystarczająco dobrze określić zakres tego pytania.
- 48 Jeśli chodzi o pytania trzecie i piąte, nie jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą się zwrócono, nie ma żadnego związku z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym.
- 49 Po pierwsze bowiem, w odniesieniu do pytania trzeciego, gdyby należało udzielić odpowiedzi, że sąd odsyłający jest zobowiązany zbadać ewentualny nieuczciwy charakter klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu, sąd ten będzie musiał ocenić, czy taki warunek umowy jest objęty wyjątkiem przewidzianym w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13. Po drugie, co się tyczy wykładni dyrektywy 2005/29, będącej przedmiotem pytania piątego, z postanowienia odsyłającego wynika, że jest ona niezbędna „do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy”. Dotyczy ono zatem badania ewentualnego nieuczciwego charakteru klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu na podstawie art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13, które sąd odsyłający powinien przeprowadzić, jeżeli zostanie to wskazane w odpowiedzi na pytania od pierwszego do trzeciego.
- 50 W konsekwencji pytania od pierwszego do trzeciego oraz pytanie piąte są dopuszczalne.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 51 Poprzez pytania pierwsze i drugie, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy dyrektywę 93/13, analizowaną w świetle zasady skuteczności i art. 47 Karty, należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona uregulowaniu krajowemu dotyczącemu

postępowania uproszczonego w sprawie zapłaty wynagrodzenia adwokata, zgodnie z którym rozstrzygnięcie wniosku złożonego przeciwko klientowi będącemu konsumentem wydaje organ niebędący sądem, a udział sądu przewidziany jest dopiero na etapie ewentualnego odwołania od tego rozstrzygnięcia, przy czym sąd, przed którym ta sprawa się toczy, nie może badać, w razie potrzeby z urzędu, czy warunki zawarte w umowie stanowiącej podstawę żadanego wynagrodzenia są nieuczciwe, ani dopuścić przedstawienia przez strony dowodów innych niż dowody z dokumentów, które zostały już przedstawione przed organem pozasądowym.

- 52 Na wstępie należy przypomnieć, że, jak wynika z orzecznictwa Trybunału, nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie poprzez czynną interwencję podmiotu niebędącego stroną umowy, a sąd krajowy zobowiązany jest do dokonania z urzędu oceny ewentualnie nieuczciwego charakteru warunku umownego objętego zakresem stosowania dyrektywy 93/13, o ile tylko dysponuje niezbędną w tym celu wiedzą na temat okoliczności prawnych i faktycznych (zob. podobnie wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 41–43 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 53 O ile Trybunał określił już w różnych aspektach i przy uwzględnieniu wymogów z art. 6 ust. 1 i z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 sposób, w jaki sąd krajowy powinien zapewnić ochronę praw, które konsumenci wywodzą z tej dyrektywy, o tyle zasadniczo prawo Unii nie harmonizuje procedur stosowanych w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy i w związku z tym procedury te należą do zakresu krajowego porządku prawnego państw członkowskich (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo). Ma to właśnie miejsce w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym w odniesieniu do przepisów proceduralnych prawa hiszpańskiego regulujących procedurę zapłaty wynagrodzenia adwokata, które w braku harmonizacji podlegają porządkowi prawnemu tego państwa członkowskiego.
- 54 Niemniej zgodnie z zasadą lojalnej współpracy ustanowioną w art. 4 ust. 3 TUE zasady postępowania dotyczące środków prawnych mających na celu zapewnienie ochrony wynikających z prawa Unii uprawnień podmiotów prawa nie mogą być mniej korzystne niż w przypadku podobnych postępowań o charakterze wewnętrznym (zasada równoważności) i nie mogą powodować, że korzystanie z uprawnień wynikających z prawa Unii stanie się w praktyce niemożliwe lub nadmiernie utrudnione (zasada skuteczności) (wyrok z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 55 W odniesieniu do zasady skuteczności, której jako jedynej dotyczyły pytania sądu odsyłającego, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w każdym przypadku wymagającym analizy kwestii, czy przepis krajowego prawa procesowego powoduje, iż stosowanie prawa Unii staje się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, musi ona uwzględniać miejsce tego przepisu w całym postępowaniu, tryb tego postępowania i jego szczególne cechy przed różnymi sądami krajowymi (wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 Należy również zauważyć, że o ile poszanowanie zasady skuteczności nie sięga tak dalece, by skompensować w całości całkowitą bierność danego konsumenta (zob. podobnie wyrok z dnia 10 września 2014 r., Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo), o tyle należy zbadać, czy w świetle szczególnych cech danego postępowania krajowego istnieje znaczne ryzyko, że w postępowaniach wszczynanych przez przedsiębiorców,

w których pozywani są konsumenci, zostaną oni zniechęceni do dochodzenia praw przysługujących im na podstawie dyrektywy 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 54, 56).

- 57 W przypadku gdy udział sądu i badanie potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem są przewidziane przez rozpatrywane uregulowanie krajowe dopiero na zaawansowanym etapie postępowania, na przykład na etapie wniesienia sprzeciwu wobec wydanego już nakazu lub, jak w sprawie w postępowaniu głównym, w ramach skargi rewizyjnej wniesionej na zarządzenie referendarza sądowego, skuteczność (effet utile) dyrektywy 93/13 może zostać zachowana dzięki udziałowi sądu tylko wtedy, gdy konsument nie jest zniechęcony do dochodzenia swoich praw, w charakterze powoda lub pozwanego, na tym etapie postępowania (zob. analogicznie wyrok z dnia 20 września 2018 r., EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, pkt 46, 51).
- 58 Trybunał orzekł również, że wynikający z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 obowiązek ustanowienia środków proceduralnych pozwalających na zapewnienie przestrzegania praw, jakie podmioty wywodzą z tej dyrektywy wobec wykorzystywania nieuczciwych warunków umownych, odpowiada ustanowionemu również w art. 47 Karty wymogowi prawa do skutecznego środka prawnego (wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 59 To właśnie w świetle tego orzecznictwa należy udzielić odpowiedzi na dwa pierwsze pytania.
- 60 W niniejszej sprawie, jak wynika z pkt 34–36 niniejszego wyroku, jeżeli konsument uzna, że wynagrodzenie żądane przez adwokata nie jest należne lub jest zawyżone, może on zakwestionować je przed referendarzem sądowym sądu krajowego, przed którym wszczęto postępowanie sądowe, za które naliczono te honoraria. Referendarz sądowy wydaje zarządzenie ustalające sumę, która podlega zapłacie pod rygorem zajęcia. Sekretarz dokonuje wprowadzenia pewnych ustaleń dotyczących tych honorariów, jednak z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że jako organ pozasądowy nie jest on właściwy do dokonania oceny, czy warunek umowy, na podstawie którego wyliczono wynagrodzenie, ma nieuczciwy charakter w świetle dyrektywy 93/13.
- 61 Jeżeli konsument postanowi wnieść skargę rewizyjną na zarządzenie referendarza sądowego, zgodnie z art. 454 bis LEC musi ona zostać wniesiona w terminie pięciu dni i nie ma skutku zawieszającego. Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika również, że sąd rozpatrujący taką skargę nie ma możliwości zbadania ewentualnego nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie będącej podstawą żądanego wynagrodzenia, ponieważ jego kontrola ogranicza się do przedmiotu zarządzenia referendarza sądowego. W dodatku zasady przeprowadzania dowodów również są ograniczone do dowodów z dokumentów, które zostały już przedstawione przed tym referendarzem.
- 62 W uwagach na piśmie rząd hiszpański kwestionuje opis zakresu LEC przedstawiony przez sąd odsyłający. Zdaniem tego rządu przepisy te nie ustanawiają żadnego wyraźnego ograniczenia co do możliwości zbadania przez sąd potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych lub przeprowadzenia dowodów w ramach skargi rewizyjnej.
- 63 W tym względzie wystarczy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach postępowania przewidzianego w art. 267 TFUE, o ile do Trybunału należy dokonanie wykładni przepisów prawa Unii, o tyle jedynie do sądu odsyłającego należy dokonanie wykładni

prawa krajowego. Trybunał musi zatem przyjąć wykładnię prawa krajowego, jaka została mu przedstawiona przez wspomniany sąd krajowy (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 64 W związku z tym, mając na uwadze cechy skargi rewizyjnej uregulowanej w LEC, zgodnie z ich opisem we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a w szczególności ograniczony charakter kontroli sprawowanej przez sąd w przedmiocie zarządzenia referendarza sądowego, zakaz dokonywania przez ten sąd z urzędu lub na wniosek strony badania nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie będącej podstawą żądanego wynagrodzenia, jak również zasady postępowania dowodowego, które, jak się wydaje, uniemożliwiają stronie przedstawienie dowodów innych niż te, które zostały już przedstawione przed referendarzem sądowym, w celu dochodzenia praw przysługujących jej na podstawie dyrektywy 93/13, można dojść do wniosku, że istnieje znaczne ryzyko, iż konsument zostanie zniechęcony do dochodzenia tych praw w drodze skargi rewizyjnej.
- 65 Sąd odsyłający wskazuje jednak, że w zwykłym postępowaniu sądowym lub w postępowaniu egzekucyjnym konsument ma możliwość podniesienia nieuczciwego charakteru umieszczonego w umowie zawartej z adwokatem warunku, na podstawie którego adwokat żąda od konsumenta zapłaty honorarium.
- 66 Co się tyczy, po pierwsze, zwykłego postępowania sądowego, o którym mowa w art. 34 ust. 2 i art. 35 ust. 2 LEC, z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie wynika jasno, że wszczęcie tego postępowania przez konsumenta ma skutek zawieszający wykonanie zarządzenia referendarza sądowego lub orzeczenia sądowego wydanego w wyniku utrzymania tego zarządzenia w mocy, aby umożliwić sądowi rozpoznającemu tę sprawę zbadanie potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy przed wykonaniem tych rozstrzygnięć.
- 67 Odnosząc się w drugiej kolejności do udziału sądu na etapie egzekucji, należy zauważyć w odniesieniu do wykonania zarządzenia referendarza sądowego, że sąd odsyłający uważa, iż takie zarządzenia należy uznać za „decyzje proceduralne”, w związku z czym na etapie ich egzekucji w trybie art. 556 LEC konsument nie może podnosić nieuczciwego charakteru niektórych warunków zawartych w tytule wykonawczym.
- 68 Jeśli chodzi o egzekucję orzeczenia wydanego w ramach skargi rewizyjnej, wydaje się, że obowiązują przy niej podstawy przewidziane w art. 556 LEC, zważywszy na jej sądowy charakter, przy czym dłużnik egzekucyjny może powołać się jedynie, w ramach powództwa niemającego skutku zawieszającego, na wykonanie zobowiązania, upływ terminu na wytoczenie powództwa egzekucyjnego lub ugodę między stronami.
- 69 Z powyższego wynika, z zastrzeżeniem ustaleń, jakich powinien dokonać sąd odsyłający w odniesieniu do wykładni prawa krajowego, że nie wydaje się, by ani zwykłe postępowanie sądowe, ani postępowanie egzekucyjne mogły zaradzić ryzyku, iż konsument nie będzie w stanie dochodzić swoich praw wynikających z dyrektywy 93/13 w ramach skargi rewizyjnej.
- 70 W związku z tym dyrektywa 93/13, analizowana w świetle zasady skuteczności i art. 47 Karty, stoi na przeszkodzie krajowemu systemowi proceduralnemu takiemu jak rozpatrywany w postępowaniu głównym w zakresie, w jakim nie pozwala on na kontrolę nieuczciwego charakteru warunków umieszczonego w umowie zawartej między adwokatem a klientem ani na etapie kwestionowania żądanych honorariów, w ramach pierwszego etapu postępowania

toczącego się przed referendarzem sądowym sądu, przed którym wszczęto postępowanie sądowe, za które naliczono te honoraria, ani na etapie skargi rewizyjnej na zarządzenie referendarza sądowego, która może zostać następnie wniesiona do sądu.

- 71 Niemniej jednak rząd hiszpański i Komisja podnoszą, że wykładnia zgodna krajowego systemu proceduralnego, umożliwiająca sądowi rozpoznającemu skargę rewizyjną ocenę z urzędu lub na wniosek konsumenta ewentualnego nieuczciwego charakteru warunku umowy stanowiącego podstawę żądania honorarium jest możliwa, czego sąd odsyłający również nie wyklucza.
- 72 Zasada wykładni zgodnej wymaga, by sądy krajowe czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność rozpatrywanej dyrektywy i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez nią celami (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 73 W tym względzie Komisja sugeruje w swoich uwagach na piśmie, że można by uznać, iż wynagrodzenie wynikające z nieuczciwego warunku umowy „jest nienależne” w rozumieniu art. 35 ust. 2 LEC. W każdym razie gdyby sąd odsyłający uznał, że możliwa jest wykładnia zgodna prawa krajowego i że umożliwiałaby ona przeprowadzenie z urzędu kontroli ewentualnie nieuczciwego charakteru klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu, powinien on jednocześnie mieć możliwość podjęcia w tym celu z urzędu środków dowodowych (zob. podobnie wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 74 Sąd ten powinien zatem zbadać, w jakim stopniu krajowy system proceduralny może być przedmiotem wykładni zgodnej z dyrektywą 93/13 i postąpić zgodnie z wyciągniętymi wnioskami, odstępując w razie potrzeby od stosowania wszelkich krajowych przepisów lub orzeczeń, które stoją na przeszkodzie wynikającemu z wymogów tej dyrektywy obowiązkowi zbadania z urzędu przez sąd, czy uzgodnione przez strony warunki mają nieuczciwy charakter (zob. podobnie wyrok z dnia 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, pkt 76 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 75 W świetle powyższego odpowiedź na pytania pierwsze i drugie powinna brzmieć następująco: dyrektywę 93/13, analizowaną w świetle zasady skuteczności i art. 47 Karty, należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona uregulowaniu krajowemu dotyczącemu postępowania uproszczonego w sprawie zapłaty wynagrodzenia adwokata, zgodnie z którym rozstrzygnięcie w sprawie wniosku złożonego przeciwko klientowi będącemu konsumentem wydaje organ niebędący sądem, a udział sądu przewidziany jest dopiero na etapie ewentualnego odwołania od tego rozstrzygnięcia, przy czym sąd, przed którym ta sprawa się toczy, nie może badać, w razie potrzeby z urzędu, czy warunki zawarte w umowie stanowiącej podstawę żądanego wynagrodzenia są nieuczciwe, ani dopuścić przedstawienia przez strony dowodów innych niż dowody z dokumentów, które zostały już przedstawione przed organem pozasądowym.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 76 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że zakres wyjątku przewidzianego w tym przepisie obejmuje warunek umowy zawartej między adwokatem a klientem, zgodnie z którym klient zobowiązuje

się stosować do instrukcji tego adwokata, nie działać bez jego wiedzy lub wbrew jego opinii oraz nie cofać pozwu w sprawie, której prowadzenie powierzył temu adwokatowi, pod groźbą kary finansowej.

- 77 Na wstępie należy przypomnieć, że art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 ustanawia wyjątek od mechanizmu kontroli treści nieuczciwych warunków, a zatem przepis ten podlega ścisłej wykładni. Wyjątek ten dotyczy, po pierwsze, warunków, które dotyczą głównego przedmiotu umowy, a po drugie, warunków dotyczących relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług.
- 78 W odniesieniu do kategorii warunków umownych, która wchodzi w zakres pojęcia „głównego przedmiotu umowy”, Trybunał orzekł, że należy rozumieć, iż są to warunki określające podstawowe świadczenia w ramach danej umowy, nie należą zaś do niej warunki, które mają charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego (zob. podobnie wyrok z dnia 20 września 2017 r., *Andriuc i in.*, C-186/16, EU:C:2017:703, pkt 35, 36 i przytoczone tam orzecznictwo). W niniejszym przypadku główne świadczenia są wymienione w pkt 21 niniejszego wyroku, zaś klauzula dotycząca cofnięcia powództwa ma na celu raczej ukaranie klienta postępującego wbrew poradzom adwokata. Klauzula ta nie należy zatem do omawianej kategorii.
- 79 Co się tyczy kategorii warunków umownych, które dotyczą relacji ceny i świadczenia, ona również nie obejmuje klauzuli dotyczącej cofnięcia pozwu, ponieważ taki warunek nie przewiduje wynagrodzenia za świadczoną usługę, lecz ogranicza się do nałożenia sankcji za naruszenie zobowiązania umownego (zob. analogicznie wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 58).
- 80 W związku z tym odpowiedź na pytanie trzecie powinna brzmieć następująco: art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że zakres wyjątku przewidzianego w tym przepisie nie obejmuje warunku umowy zawartej między adwokatem a klientem, zgodnie z którym klient zobowiązuje się stosować do instrukcji tego adwokata, nie działać bez jego wiedzy lub wbrew jego opinii oraz samemu nie cofać pozwu w sprawie, której prowadzenie powierzył temu adwokatowi, pod groźbą kary finansowej.

W przedmiocie pytania czwartego

- 81 Mając na względzie treść odpowiedzi udzielonej na pytanie trzecie, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie czwarte.

W przedmiocie pytania piątego

- 82 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy dyrektywę 2005/29 należy interpretować w ten sposób, że umieszczenie w umowie zawartej między adwokatem a klientem warunku, zgodnie z którym ten ostatni zostanie obciążony karą finansową, jeżeli sam cofnie pozew w sprawie, której prowadzenie powierzył rzeczonemu adwokatowi, przy czym warunek ten odsyła do tabeli opłat izby zawodowej i nie było o nim mowy w ofercie handlowej ani w informacjach poprzedzających zawarcie umowy, może być uznane za nieuczciwą praktykę handlową w rozumieniu tej dyrektywy.

- 83 Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy przede wszystkim przypomnieć, że art. 2 lit. d) dyrektywy 2005/29, posługując się szczególnie szerokim sformułowaniem, definiuje pojęcie „praktyk handlowych” jako „każde działanie przedsiębiorcy, jego zaniechanie, sposób postępowania, oświadczenie lub komunikat handlowy, w tym reklamę i marketing, bezpośrednio związane z promocją, sprzedażą lub dostawą produktu do konsumentów” (wyrok z dnia 15 marca 2012 r., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 84 Ponadto, na podstawie art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29, w związku z jej art. 2 lit. c), tę dyrektywę stosuje się do nieuczciwych praktyk handlowych przedsiębiorstw wobec konsumentów przed zawarciem transakcji handlowej dotyczącej towaru lub usługi, w trakcie jej zawierania oraz po jej zawarciu. Zgodnie z art. 5 ust. 4 wspomnianej dyrektywy za nieuczciwe uznaje się w szczególności praktyki wprowadzające w błąd w rozumieniu art. 6 i 7 tej dyrektywy.
- 85 Jak zaś wynika z art. 7 ust. 1 i 2 dyrektywy 2005/29, praktykę handlową uznaje się za wprowadzającą w błąd, jeżeli w konkretnym przypadku, biorąc pod uwagę wszystkie jej cechy i okoliczności oraz ograniczenia środka przekazu, pomija, zataja lub przekazuje w niejasny sposób istotne informacje potrzebne przeciętnemu konsumentowi, stosownie do okoliczności, do podjęcia świadomej decyzji dotyczącej transakcji i tym samym powoduje lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął.
- 86 W niniejszym przypadku umieszczenie w umowie zawartej między adwokatem a klientem warunku takiego jak klauzula dotycząca cofnięcia pozwu, o której nie było mowy w ofercie handlowej lub w informacjach poprzedzających zawarcie umowy, stanowi a priori zaniechanie podania istotnej informacji lub zatajenie takiej informacji, które może mieć wpływ na podjętą przez konsumenta decyzję o nawiązaniu tego stosunku umownego. Z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi wynika bowiem, że warunek ten odsyła w celu obliczenia przewidzianej w nim kary umownej do tabeli opłat sporządzonej przez izbę zawodową adwokatów w Sewilli, której treść jest trudno dostępna i zrozumiała, a w przypadku zastosowania tego warunku, że konsument jest zobowiązany do zapłaty kary umownej mogącej sięgać kwoty znaczącej, a wręcz nieproporcjonalnej do ceny usług świadczonych na podstawie tej umowy. Ustalenie tego należy jednak do sądu odsyłającego.
- 87 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na pytanie piąte powinna brzmieć następująco: dyrektywę 2005/29 należy interpretować w ten sposób, że umieszczenie w umowie zawartej między adwokatem a klientem warunku, zgodnie z którym ten ostatni zostanie obciążony karą finansową, jeżeli sam cofnie pozew w sprawie, której prowadzenie powierzył rzeczonemu adwokatowi, przy czym warunek ten odsyła do tabeli opłat izby zawodowej i nie było o nim mowy w ofercie handlowej ani w informacjach poprzedzających zawarcie umowy, należy uznać za praktykę handlową „wprowadzającą w błąd” w rozumieniu art. 7 tej dyrektywy, o ile powoduje to lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął, czego ustalenie jest zadaniem sądu krajowego.

W przedmiocie kosztów

- 88 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Dyrektywę Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, zmienioną dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r., w świetle zasady skuteczności i art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,

należy interpretować w ten sposób, że:

sprzeciwia się ona uregulowaniu krajowemu dotyczącemu postępowania uproszczonego w sprawie zapłaty wynagrodzenia adwokata, zgodnie z którym rozstrzygnięcie w sprawie wniosku złożonego przeciwko klientowi będącemu konsumentem wydaje organ niebędący sądem, a udział sądu jest przewidziany dopiero na etapie ewentualnego odwołania od tego rozstrzygnięcia, przy czym sąd, przed którym ta sprawa się toczy, nie może badać, w razie potrzeby z urzędu, czy warunki zawarte w umowie stanowiącej podstawę żądanego wynagrodzenia są nieuczciwe, ani dopuścić przedstawienia przez strony dowodów innych niż dowody z dokumentów, które zostały już przedstawione przed organem pozasądowym.

- 2) Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, zmienionej dyrektywą 2011/83,

należy interpretować w ten sposób, że:

zakres wyjątku przewidzianego w tym przepisie nie obejmuje warunku umowy zawartej między adwokatem a klientem, zgodnie z którym klient zobowiązuje się stosować do instrukcji tego adwokata, nie działać bez jego wiedzy lub wbrew jego opinii oraz samemu nie cofać pozwu w sprawie, której prowadzenie powierzył temu adwokatowi, pod groźbą kary finansowej.

- 3) Dyrektywę 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącą nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającą dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady

należy interpretować w ten sposób, że:

umieszczenie w umowie zawartej między adwokatem a klientem warunku, zgodnie z którym ten ostatni zostanie obciążony karą finansową, jeżeli sam cofnie pozew w sprawie, której prowadzenie powierzył rzeczonemu adwokatowi, przy czym warunek ten odsyła do tabeli opłat izby zawodowej i nie było o nim mowy w ofercie handlowej ani w informacjach poprzedzających zawarcie umowy, należy uznać za praktykę handlową „wprowadzającą w błąd” w rozumieniu art. 7 tej dyrektywy, o ile powoduje to lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął, czego ustalenie jest zadaniem sądu krajowego.

Podpisy